

STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA GRADA OPUZENA ZA RAZDOBLJE OD 2017. DO 2022. GODINE

Naručitelj Grad Opuzen

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Strategija razvoja turizma Grada Opuzena 2017. - 2022.

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014. - 2020.

Udio sufinanciranja: 85 % EU, 15 % RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaze u ruralna područja

Pitanja u vezi sa sadržajem ovoga dokumenta
molimo uputiti na adresu:

MICRO projekt d.o.o.
Ruđera Boškovića 15, 21000 Split
T: 021 555 400
F: 021 555 406
E: info@ultimativa.com
W: www.ultimativa.com

Zaštita prava

Sadržaji što su ovdje izneseni izrađeni su isključivo za Grad Opuzen. MICRO projekt d.o.o. je izradio ovaj dokument za potrebe Grada Opuzena u skladu sa zahtjevima Naručitelja, Gradom Opuzenom, samo za njegovu specifičnu primjenu. Ostale osobe koje koriste informacije iz ovoga dokumenta čine to na vlastitu odgovornost i vlastiti rizik.

© MICRO projekt d.o.o., 2020.

Sva prava pridržana.

Sadržaj ovoga dokumenta zaštićen je autorskim pravima. Izmjene, kraćenja, proširenja i nadopune moguće su samo uz prethodnu pisani suglasnost društva s ograničenom odgovornošću MICRO projekt d.o.o., Split. Umnožavanje je dopušteno samo uz uvjet da na svakom primjerku ostane otisnuta gornja napomena o autorskim pravima. Objavljivanje ili prevođenje dopušteno je samo uz prethodni pisani pristanak društva s ograničenom odgovornošću MICRO projekt d.o.o., Split.

U Splitu, ožujak 2020. godine

MICRO **projekt**

SADRŽAJ

1 UVOD	4
2 KORIŠTENI METODOLOŠKI PRISTUP	5
3 ANALIZA STANJA	6
 3.1 RESURSNA OSNOVA.....	6
3.1.1 OPĆI PROFIL	6
3.1.2 RESURSNA OSNOVNA	9
3.1.3 MANIFESTACIJE I ATRAKCIJE	12
3.1.4 TURISTIČKA INFRASTRUKTURA	17
3.1.5 TURISTIČKI POKAZATELJI	17
3.1.6 TURISTIČKI PROIZVODI.....	19
 3.2 ANALIZA OKRUŽENJA I TREDOVI	20
3.2.1 OPĆI PROFIL MAKRO OKRUŽENJA	20
3.2.2 TREDOVI U TURIZMU	23
 3.3 RAZVOJNE MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA	24
4 SWOT ANALIZA.....	25
5 STRATEGIJA RAZVOJA	27
 5.1 STRATEŠKE ODREDNICE.....	27
5.1.1 VIZIJA.....	29
5.1.2 CILJEVI I STRATEŠKE SMJERNICE.....	30
 5.2 USKLAĐENOST STRATEŠKIH ODREDNICA SA STRATEGIJAMA VIŠEG REDA	32
 5.3 MARKETING PLAN	33
5.3.1 TURISTIČKI PROIZVOD	33
5.3.2 MODELI ODREĐIVANJA CIJENA.....	36
5.3.3 DISTRIBUCIJA I PROMOCIJA	36
 5.4 PROJEKTNI PRIJEDLOZI (MJERE)	38
POPIS SLIKA	39
POPIS TABLICA	39
POPIS KORIŠTENIH AKRONIMA.....	39

1 UVOD

Grad Opuzen smješten je u Dubrovačko-neretvanskoj županiji na ušću rijeke Neretve. Opuzen se svojim prirodnim okruženjem razlikuje od ostalih gradova smještenih na obali Jadrana što predstavlja značajan potencijal i mogućnost razvoja specifičnih oblika turističke ponude. Prirodna obilježja i lokalno stanovništvo koje njeguje tradiciju i običaje ovoga podneblja prednosti su koje, uz suradnju svih dionika i aktivaciju raspoloživih resursa, stvaraju podlogu za razvoj održivog turizma na iznimnoj lokaciji. Strategijom razvoja turizma Grada Opuzena za razdoblje od 2017. do 2022. godine (dalje u tekstu: Strategija) prikazat će se smjernice za daljnji razvoj turističkog proizvoda koji će biti podjednako prihvatljiv za lokalno stanovništvo i za nositelje vlasti. Smjernice će biti uskladene s prednostima i nedostacima okoliša koji okružuje ovu turističku destinaciju. Izrada strategije sufinancirana je iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. - 2020. kroz provedbu operacije 7.1.1. Sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj jedinica lokalne samouprave (dalje u tekstu: Program).

U skladu s odredbama Programa predmetna Strategija usklađena je s važećim strateškim okvirima na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini, a njen je sadržaj strukturiran u pet poglavlja:

- Uvod
- Korišteni metodološki pristup
- Analiza stanja
- SWOT analiza i
- Strategija razvoja.

Detaljan proces izrade i korištena metodologija opisani su u idućem poglavlju.

2 KORIŠTENI METODOLOŠKI PRISTUP

Izrada Strategije započela je istraživanjem resursne osnove koja se temeljila na informacijama prikupljenima na terenu te informacijama prikupljenima korištenjem tzv. desk metode. Na samom se početku kroz nekoliko međusobno povezanih faza nastojao definirati kapital područja i resursi na kojima će se temeljiti daljnji razvoj turističkog proizvoda. Analizom stanja obuhvaćeni su svi prirodni, kulturni i društveni resursi na području grada Opuzena, ali i šire okolice kojoj posjetitelji gravitiraju. Istražene su sve dostupne internetske stranice i društvene mreže s informacijama o dionicima i ponudi koja postoji na području Opuzena. Na taj način stvorila se podloga za organizaciju radnih skupina na kojoj su svi dionici sa područja grada uključeni u razvoj turističke ponude postavljali pitanja, davali prijedloge te stvorili konstruktivnu raspravu iz koje su proizašli novi prijedlozi i mogućnosti dalnjeg razvoja turističke ponude. Objavom poziva za sudjelovanje na radnim skupinama na stranici Grada Opuzena doprinijelo se poštivanju načela transparentnosti i participativnosti. Dionicima su na radnim skupinama prezentirani rezultati analize stanja i predloženi smjerovi za daljnji razvoj. Također, podijeljeni su im obrasci koje su imali priliku popuniti i koji su korišteni kao podloga za izradu SWOT¹ analize.

SWOT analizom definirane su snage i slabosti Grada Opuzena, ali i prilike i prijetnje iz vanjskog okruženja. Iz ustanovljenog okruženja te vanjskih i unutarnjih čimbenika koji mogu utjecati na razvoj proizašla je vizija te strateški ciljevi s pripadajućim smjernicama. Također, u izradi su se poštivala načela horizontalne i vertikalne integracije u sklopu kojih se dokument nastojao uskladiti s dokumentima višeg reda te sektorskim dokumentima važnima za razvoj turističke ponude u Gradu Opuzenu. Na samom kraju predložen je turistički proizvod koji treba razvijati te prijedlog za definiranje cijena, promocije i distribucije cjelokupne ponude na tržište. Na taj način formirane su smjernice za razvoj Opuzena iz „usputne“ destinacije u destinaciju privlačnu za nekoliko skupina posjetitelja te destinaciju koja nudi raznoliku ponudu u specifičnom prirodnom ambijentu.

¹ SWOT analiza predstavlja analizu situacije nužne za kreiranje Strategije. Predstavlja kvalitativnu analitičku metodu kojom se kroz četiri promatrana čimbenika nastoji prikazati stanje u unutrašnjem i vanjskom okruženju. Čimbenici se odnose na snage, slabosti, prilike i prijetnje.

3 ANALIZA STANJA

Analizom stanja nastoje se obuhvatiti temeljne značajke promatrane jedinice lokalne samouprave koje su potrebne za izradu cijelovite Strategije razvoja turizma Grada Opuzena za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Kako bi se ustanovila resursna osnova kojom Grad Opuzen raspolaže obuhvaćena su geografska, administrativna, ekonomska te prometna obilježja. U razmatranje su uzeti svi prirodni i kulturni resursi, manifestacije i atrakcije. Za temeljitu Analizu stanja u obzir su uzeti trendovi u turizmu, ali i makro okruženje Grada Opuzena koje može imati direktni i indirektni utjecaj na razvoj turizma. Također, u obzir su uzete i razvojne mogućnosti i ograničenje Grada Opuzena.

3.1 Resursna osnova

3.1.1 OPĆI PROFIL

Opuzen je grad smješten na južnom dijelu Republike Hrvatske (u nastavku: RH), u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Prema klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku (NUTS²) Grad Opuzen spada u Jadransku Hrvatsku. Površina Opuzena iznosi 24,04 km² te zauzima 1,35 % površine Dubrovačko-neretvanske županije (u nastavku: DNŽ). Prostornim planom Grada Opuzena obuhvaćena su ukupno 3 naselja: Opuzen, Buk-Vlaka i Pržinovac. Grad Opuzen graniči s Općinom Kula Norinska na sjeveroistoku, Gradom Pločama na sjeverozapadu, a na jugu s Općinom Slivno. Prema popisu stanovnika iz 2011. godine³ u Opuzenu je bilo 3254 stanovnika što obuhvaća 2,65 % stanovništva Dubrovačko-neretvanske županije. Najveći broj stanovnika zabilježen je u Opuzenu koji broji 2729 stanovnika, naselje Buk-Vlaka broji 492 stanovnika te Pržinovac svega 33 stanovnika.

² Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku 2012. statistički je standard koji se koristi za prikupljanje, upisivanje, obradu, analizu i diseminaciju podataka regionalne statistike prema razinama prostorne podjele Republike Hrvatske, Državni zavod za statistiku: NKPJS 2012.

³ <https://www.dzs.hr/default.htm>

Slika 1. Prostorni smještaj Grada Opuzena u Dubrovačko-neretvanskoj županiji i na karti Republike Hrvatske

Izvor: Izrada autora

Grad Opuzen ima povoljan prometno-geografski položaj. Kroz sam grad prolazi državna cesta D9 (granični prijelaz Metković – Opuzen – D8) duljine 10,88 km, županijska cesta 6219 Buk Vlaka (L69010) – Podgradina – Opuzen (D9) u duljini od 4,5 km te lokalna cesta 69011 Opuzen(D9) - Podgradina u duljini od 1,1 km. Na udaljenosti od 20 km od Opuzena, u naselju Karamatići, nalazi se ulaz na autocestu A1 koja povezuje Dalmaciju s kontinentalnim dijelom Hrvatske. Udaljenost Opuzena od graničnih prijelaza (dalje u tekstu: GP) s Bosnom i Hercegovinom za GP Gabela Polje iznosi 10,9 km, za GP Zvirići 16,4 km, a za GP Doljani 10,2 km. Udaljenost do graničnog prijelaza Karasovići s Crnom Gorom iznosi 122 km. Autobusni kolodvori nalaze se u Pločama na udaljenosti od 15 km i u Metkoviću na udaljenosti od 10 km. Najbliža zračna luka „Čilipi“ nalazi se u Dubrovniku, a od Opuzena je udaljena 106 km. Najbliža morska luka od međunarodnog značaja također je smještena na području Dubrovnika, a od Opuzena je udaljena 85 km. Navedena luka spaja Dubrovnik s lukom Bari u Italiji. U Pločama se nalaze putnička i teretna luka. Područjem Opuzena prolazi željeznička pruga koja vodi od Ploča, preko Metkovića, zatim Čapljine i Sarajeva u BiH prema srednjoj Europi. Prema podatcima Hrvatskih cesta zabilježeni prosječni ljetni dnevni promet u 2017. godini na brojačkim točkama iznosio je ukupno 44 688 vozila. Detaljan prikaz dan je u idućoj tablici.

Tablica 1. Prosječni ljetni dnevni promet na promatranim brojačkim mjestima

Brojačko mjesto/ godina	2016.	2017.
Opuzen	2094*	2360
Kula Norinska	11 632	11 415
Rogotin	14 033	14 276
Komin	1825	1839
Vlaka	7096	7215
Krvavac	2402*	2409
Metković	5596	5174
Ukupno	42 788	44 688
*procjena		

Izvor: www.hrvatske-ceste.hr

U analizu su uključene brojačke točke Opuzen, Kula Norinska, Rogotin, Komin, Vlaka, Krvavac i Metković s obzirom na to da se frekventnost prometovanja na tim točkama direktno može reflektirati na mogućnosti po pitanju posjećenosti Opuzena kao turističke destinacije.

Najznačajnija gospodarska djelatnost prema podacima Hrvatske gospodarske komore iz 2014. godine na području Opuzena je trgovina na veliko i na malo u kojoj je bilo registrirano 39 % gospodarskih subjekata. Druga najznačajnija djelatnost je poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo sa 16 %, zatim djelatnost pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane s 9 %, prerađivačka industrija s 9 % te građevinarstvo sa 7 %.

Opuzen se smjestio u dolini rijeke Neretve koja je formirala specifičan izgled ovog kraja. U Opuzenu se Neretva odvaja u 12 rukavaca koji se zavijaju oko polja zbog čega su ona iznimno plodna jer se kanali, prirodni i umjetno napravljeni, koriste za navodnjavanje. Zbog navedenog Opuzen je pogodan za poljoprivredne aktivnosti. Tome dodatno u prilog ide činjenica da je prema popisu stanovnika iz 2011. godine u Opuzenu bilo 1120 kućanstava, a u 2018. godini bilo je ukupno registrirano 886 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava što znači da se 79,11 % kućanstava bavi poljoprivredom. Ukupna poljoprivredna površina koja se obrađuje iznosi 879,35 ha. Najznačajniju skupinu sa 90,82 % obuhvaćaju voćne vrste od kojih su najznačajnije mandarine sa 740,03 ha, zatim lubenice s 21 ha, miješani voćni nasadi 8,02 ha te jagode sa 6,59 posađenih hektara. Uz voćne vrste zastupljene su još i masline na 32,13 ha ili 3,65 % te povrće na 26,94 ha ili 3,06 % poljoprivrednih površina. Opuzen je, također, svrstan u vinogorje Neretva koju čine još dva grada - Metković i Ploče te četiri općine - Kula Norinska, Pojezerje, Slivno i Zažablje. Površina u Opuzenu na kojoj je zasađena vinova loza iznosi 2,20 ha dok je na još 3,30 ha zasađen rasadnik vinove loze.

3.1.2 RESURSNA OSNOVNA

3.1.2.1 Prirodni resursi

Glavni prirodni resurs, a ujedno i glavno obilježje Opuzena je rijeka Neretva sa svim svojim pritokama. Delta Neretve (HR1000031) zaštićena je mrežom Natura 2000. Jugoistočni dio delte rijeke Neretve 1974. godine proglašen je ihtiološko-ornitološkim rezervatom. Također je od 1993. navedeno područje dobilo i međunarodnu zaštitu putem RAMSAR konvencije o zaštiti močvara. Njegova ukupna površina obuhvaća 498,98 ha od čega se 45,35 ha nalazi na području Grada Opuzena. Dolina Neretve važno je odmorište ptica selica prema jugu te zimovalište ptica iz sjeveroistočne i srednje Europe. Vrste koje najviše obitavaju na ovom području su patke, liske, čurlini, čigre te galebovi a zabilježene su i čaplje dangube te ugrožena vrsta malih vranaca. Ušće Neretve karakteristično je po plitkim pješčanim plažama koje zbog neprestanih strujanja vjetrova pogoduju razvoju vodenih sportova poput kiteboardinga.

Na području Grada Opuzena ne postoje šume i šumska zemljišta. Glavni razlog tome je slana podloga zemlje koja je tipična za područja slanih i bočatih voda kakva se nalazi na području delte Neretve. Intenzivna melioracija i smanjivanje vodenog toka rijeke Neretve rezultiralo je izmjenom vegetacije na cijelom području delte. Područje delte Neretve danas je uglavnom sastavljeno od obrađenih vinograda, maslinika i voćnjaka među kojima su najzastupljenije mandarine.

Slika 2. Snimka doline Neretve iz zraka; Crne liske

Izvor: www.agroportal.hr i www.lovac.info

Grad Opuzen smjestio se na 1 m nadmorske visine stoga pripada sredozemnom tipu klime. Klimu ovog područja karakteriziraju duga, suha i topla ljeta te blage i kišne zime. Godišnje količine padalina na području Grada Opuzena kreću se između 33,7 mm i 148,8 m³.

Značajan resurs na kojima Opuzen može temeljiti daljnji razvoj su tlo i klima. Oni su pogodni za razvoj poljoprivrede, posebice agruma po kojima je dolina Neretve prepoznata u regiji. Pri tome je neophodno spomenuti najrasprostranjeniju kulturu – mandarinu koja se ističe kvalitetom ploda. Mandarinom je na području doline Neretve zasađeno oko 2500 ha s oko 2,5 milijuna stabala koje godišnje nose i do 50 000 tona. Na području Opuzena pod mandarinom je zasađeno ukupno 740,03 ha. Neretvanska mandarina zaštićena je oznakom izvornosti od strane Ministarstva poljoprivrede 21. prosinca 2016. godine te se pridružuje registru Hrvatskih proizvoda u koji su uvršteni proizvodi poput Slavonskog kulena, Ličkog krumpira, Ogulinskog zelja i sl. Zaštićena, mandarina kao jednostavan proizvod ili prerađena u džemove, sokove i rakije predstavlja proizvod oko kojega se može temeljiti turistička ponuda i prepoznatljivost područja diljem svijeta. Cijela je dolina poznata po štandovima na kojima poljoprivrednici duž cijele ceste koja prolazi ovim područjem prodaju mandarine i druge poljoprivredne proizvode.

Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode DNŽ-a vode brigu o zaštićenim dijelovima Županije među kojima je i delta Neretve.

Na području Opuzena postoji zajedničko lovište ukupne površine 3343 ha, na kojem je glavna vrsta divljači prepelica pućpura, a lovištem upravlja lovačka udruga Prepelica (u nastavku: LU). Osim lova divljači Opuzen je vezan i uz ribolov riječne i morske ribe koju za vlastite potrebe lovi lokalno stanovništvo. Riječna riba (poput jegulja) lovi se pri površini vode dok se morska lovi pri dnu.

Plaža na Ušću Neretve jedina je plaža u Opuzenu. Karakteristična je po dugoj pješčanoj obali te pjeskovitom morskom dnu. Plaža je dio ihtološko-ornitološkog rezervata i kao takva uvrštena je u ekološku mrežu. Zbog kategorija zaštite na području nema značajnih rekreacijskih sadržaja, a postoji samo jedan ugostiteljski objekt.

3.1.2.2 Kulturni resursi

Stari dio Opuzena leži na otoku Posrednica i predstavlja klasični rimske forum - pijacu na kojem se nalazi župna crkva sv. Stjepana prvomučenika. Crkva je izgrađena krajem 19. stoljeća, čistog pročelja s naglašenim zvonikom visine 30 metara. Klasična je za neoklasizam, sagrađena je od bijelog kamena i ima tlocrt u obliku latinskog križa. Unutrašnjost crkve opremljena je bogatim, mramornim oltarima s elementima baroknog stila. Oltarnu palu Mučeništvo sv. Stjepana naslikao je Filip Naldi 1752. godine. Na njoj su prikazani Židovi u turskim nošnjama kako kamenjuju sv. Stjepana. Slika bezgrešnog začeća djelo je nepoznatog autora s početka XVIII. stoljeća i nalazi se na baroknom pokretnom oltaru od pozlaćenog drva. Navedena dva umjetnička djela od neprocjenjive su vrijednosti. Uz crkvu se nalazi maslina te kamera klupa od bračkog sivca oblikovana iz jednog komada, težine 13 tona, dužine gotovo 8 metara, a širine 1,3 metra. Klupa ima oblik splavi čime se nastojalo oživjeti legendu o nastanku Opuzena na riječnom sprudu.

Slika 3. Lijevo župna crkva sv. Stjepana prvomučenika i opuzenska klupa; Desno crkva sv. Roka

Izvor: www.zupaopuzen.hr

Uz mjesno groblje smještena je i crkva sv. Roka sagrađena u drugoj polovici 18. stoljeća. Na vrhu pročelja nalazi se preslica s tri zvona. U unutrašnjosti crkve 1855. godine smještene su dvije slike na platnu koje prikazuju Srce Isusovo i Srce Marijino. Godine 1972. preuređeno je svetište, a oltar je okrenut prema puku. Iza oltara postavljena je slika s likovima Bezgrešnog začeća, sv. Roka i sv. Ivana Krstitelja.

U starome dijelu grada nalazi se nekoliko kasnobaroknih stambeno-gospodarskih objekata. Barokni stil sačuvan je na nekolicini objekata u obliku detalja na građevinama te kroz prostrana dvorišta i katnice snažnog volumena koje su karakteristične za barok.

Uz obalu rijeke Neretve nalazi se riva, tipična za primorska naselja, s nizom drvoreda i rezidencija koje imaju ograđen vrt prema rijeci, a u zaledu im se nalaze gospodarska dvorišta. Među kamenim prizemnicama i katnicama ističu se kuća Oman i kuća Sušan. Na idućoj slici nalazi se mjesni Trg kralja Tomislava u Opuzenu s objektima Gradske uprave izgrađene 1888. godine, kuće Nikolić, Franičević te Ajduk-Utovac. Na glavnom trgu postavljen je zid lapida s orginalnim fragmentom torza cara Tiberija i monolitnom klupom.

Slika 4. Trg kralja Tomislava u Opuzenu

Izvor: www.opuzen.hr

Prostornim planom uređenja Grada Opuzena⁴ određena su tri arheološka lokaliteta:

- Arheološki lokalitet Posrednica
- Arheološki lokalitet Jesenska i
- Arheološki lokalitet Luke.

O navedenim lokalitetima nisu pronađene detaljne informacije no poznato je kako je donji tok rijeke Neretve u antičko vrijeme bio plovni put. Kako se obradom tla i melioracijom mijenjao tok rijeke arheološki lokaliteti se uglavnom nalaze u poljoprivrednom području uz rijeku.⁵

Osim zaštite arheoloških područja predviđene su i mjere zaštite za povjesno-graditeljske cjeline gradskog područja Opuzen te seoskih naselja Smokovo i Selo.

Jedan od kulturnih resursa Opuzena je i kip Rimske carice Livije Drusille. Carica je rođena 58. godine pr. Kr. te je bila supruga cara Augusta i majka cara Tiberija. Glava kipa u 19. stoljeću

⁴ https://drive.google.com/file/d/1PFQcm4vDXxqUIAbOUpfiJ9q_wBI3GMCo/view

⁵ https://bib.irb.hr/datoteka/923123.Hrvoje_Manenica_-_Antiki_fluvijalni_lokaliteti_u_dolini_Neretve.pdf

dospjela je u Oxford u Engleskoj gdje je izložena u muzeju Ashmolean dok je tijelo kipa 1847. godine iskopano u Opuzenu. Tijelo i glava su 2000. godine spojeni, a kip je bio izložen u Splitu, Zagrebu, Vatikanu, Barceloni te Oxfordu. Zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa glava kipa vraćena je u Oxford dok se tijelo nalazi u Opuzenu.

Od spomenika u Opuzenu ističe se spomenik Regulacije toka Neretve u obliku obeliska koji je postavljen na rivi 1885. godine te spomenik Pobjeda nad močvarom podignut 1975. godine kao podsjetnik na melioraciju Neretve podignut u gradskom parku.

Slika 5. Spomenik „Regulacije toka Neretve“ (lijevo); Spomenik „Pobjeda nad močvarom“ (desno)

Izvor: www.mapio.net

3.1.3 MANIFESTACIJE I ATRAKCIJE

Manifestacije i atrakcije koje se odvijaju u Opuzenu uvelike su vezane uz prirodna bogatstva koja ga okružuju. Manifestacije se organiziraju uz pomoć turističke zajednice Opuzen i udruga koje djeluju na području grada. U sljedećoj tablici prikazan je kalendar manifestacija i njihov raspored kroz godinu.

Tablica 2. Kalendar manifestacija

Siječanj	NP (u nastavku: NP)	Srpanj	Opuzensko lito Neretvanska brudetijada
Veljača	Maškare Noć plotica i neretvanskog vina	Kolovoz	Opuzensko lito Maraton lađa Melodije hrvatskog juga
Ožujak	NP	Rujan	NP
Travanj	Čuvari Kristova groba	Listopad	Dani mandarina
Svibanj	NP	Studeni	NP
Lipanj	Zen Opuzen	Prosinc	NP

Izvor: Izrada autora

Važnost održavanja manifestacija tijekom cijele godine očituje se u produživanju trajanja turističke sezone na predsezonom i podsezonom. Na taj način turistička ponuda nije vezana uz ljetne mjesecce i turistički proizvod kakav se najčešće vezuje uz turizam, a to je „sunce i more“. Razvoj manifestacija koje se povezuje sa selektivnim oblicima turizma dovodi do razvoja bolje i kvalitetnije ponude čime se privlače posebne skupine potrošača. Iz kalendara manifestacija vidljivo je kako se u ožujku, travnju i svibnju ne održavaju manifestacije. Navedeno bi se trebalo promijeniti u cilju ranijeg početka turističke sezone.

Najdužu tradiciju održavanja imaju Maškare u Opuzenu. One se održavaju svake veljače od 1784. godine u organizaciji udruga i Grada Opuzena. U maškarama sudjeluju brojni građani,

vrtići i udruge. Maškarana povorka prolazi gradom u pratnji glazbe, kritizira se stanje u društvu, a na kraju slijedi suđenje i spaljivanje Krnjevala.

Noć Plotice i neretvanskog vina gastronomска je manifestacija kojom se iz zaborava želi izvući ribu ploticu karakterističnu za dolinu Neretve i Opuzenski kraj. Manifestacijom se okuplja preko deset ekipa, a često gostuju i ekipe iz susjedne BiH. Kvaliteta plotice najbolja je u veljači kada se manifestacija i održava, a priprema se na brojne načine. Najčešća je priprema na brudet ili prženje u ulju.

Manifestacija Čuvari Kristova groba održava se na Veliki petak i traje do Uskrsa kada se prikazuje čuvanje Isusova groba. Ova manifestacija karakteristična je za brojna dalmatinska mjesta, a Opuzenska se razlikuje po nošnjama čuvara koji nisu u rimskim odorama, kako je to uobičajeno u drugim naseljima, nego nose mornarska odjela.

U Opuzenu se od 2014. godine održava festival ulične i riječne umjetnosti pod nazivom Art festival Zen-Opuzen. Festival koji broji preko 5000 posjetitelja predstavlja „galeriju na otvorenom“ koja okuplja umjetnike iz raznih zemalja. Ekološki aspekt festivala očituje se u izradi umjetnina već korištenim materijalima. Iako Opuzen nema klasičnu galeriju ili muzej na ovaj se način cijeli grad pretvara u jedinstvenu galeriju, jer na oronulim zidovima u cijelom gradu slikaju brojni hrvatski i europski slikari te street art umjetnici.

Opuzensko lito predstavlja skup manifestacija koje se odvijaju u srpnju i kolovozu svake godine. Manifestacije obuhvaćaju izložbe, koncerte, predstave i razne sportsko-rekreativne manifestacije čiji su glavni organizatori Grad Opuzen i TZ Grada Opuzena. Zaštitnik Opuzena je sv. Stjepan prvomučenik, a Dan grada slavi se 3. kolovoza kada se održava sajamski dan na gradskoj rivi. U sklopu Opuzenskog lita održava se popularno natjecanje Čikarijada. Natjecanje organizira udruga Santa Valerio, a svake godine okuplja oko tridesetak natjecatelja i brojnu publiku. Na starom mostu nalaze se natjecatelji koji jedan po jedan bacaju šalicu tzv. čikaru u Neretvu, a pobjednik je onaj koji šalicu baci što dalje. Kako šalice ne bi potonule napune se pur-pjenom te ih se nakon svakog bacanja vadi iz rijeke.

Neretvanska brudetijada amatersko je kulinarско natjecanje koje se održava od 2003. godine i okuplja više od tri tisuće posjetitelja. Natjecanje je osmisnila udruga građana Pivčeva kala, a cilj manifestacije je očuvati neretvansku gastronomiju i tradicionalan način spravljanja neretvanskog brudeta. U natjecanju sudjeluje do 25 ekipa, a kuhanje traje 45 minuta. Svi posjetitelji mogu degustirati brudet, a manifestacija ima humanitarni karakter.

Slika 6. Manifestacija Neretvanska brudetijada

Izvor: <http://www.portaloko.hr>

Maraton lađa na Neretvi predstavlja amatersko, sportsko natjecanje koje se održava od 1998. godine. Maraton organizira Udruga lađara, a glavni pokrovitelji su Grad Opuzen i TZ Opuzen. Natjecatelji s utrkom startaju u Metkoviću, idu nizvodno kroz Opuzen pa sve do cilja u Pločama. Ruta je duga 22 km, a na njoj u prosjeku sudjeluju 33 ekipa. Natjecanje prati nekoliko desetaka tisuća posjetitelja duž cijele rute, a pobjednička ekipa dobiva zlatne medalje, novčanu nagradu i brončani štit kneza Domagoja. Glavni cilj maratona je očuvati izvorne neretvanske lađe od propadanja.

Slika 7. Maraton lađa

Izvor: www.maraton-ladja.hr

Od 1993. godine u Opuzenu se organiziraju Melodije Hrvatskog juga. Cilj festivala je obogatiti kulturni program Grada Opuzena te potaknuti razvoj i suradnju glazbenih autora diljem hrvatske, ali i svijeta.

U organizaciji Srednje poljoprivredne i tehničke škole Opuzen od 2016. godine organiziraju se Dani mandarina. Trodnevnu manifestaciju organizira se u svrhu očuvanja tradicije i turističke valorizaciju mandarine kao agroturističkog brenda. Na manifestaciji sudjeluju brojne obrazovne institucije iz cijele RH, udruge, savjetodavne službe, turistička zajednica te lokalna uprava i samouprava. Kroz tri dana posjetitelji se mogu natjecati u izradi skulptura od mandarina, sportskim aktivnostima i društvenim igrama. Također, mogu se degustirati i kupiti proizvodi od mandarina, a kraj programa popraćen je koncertom zabavne glazbe. Na taj se način nastoji educirati stanovništvo i potaknuti zajednicu na stvaranje zajedničkog brenda.

Slika 8. Manifestacija dani mandarina

Izvor: www.opuzen.hr

Još jedan oblik turizma koji privlači velik broj posjetitelja na ovo područje jesu vodeni sportovi: kiteboarding⁶, jedrenje na dasci (windsurfing)⁷, paddleboarding⁸ i kayaking⁹. Područje ušća Neretve prostor je dugih, ali pješčanih plaža s povoljnim strujanjem maestrala i tramontane. Posjetitelji imaju mogućnost sudjelovanja na tečaju u kojem mogu naučiti osnove ovog sporta.

Slika 9. Neretva kiteboarding

Izvor : www.neretvakiteboarding.com

⁶ Ekstremni vodeni sport u kojem vozač (kajter) upravlja zmajem (kajtom) koji mu služi kao jedro kako bi uz pomoć snage vjetra glisirao na dasci.

⁷ Vodeni sport koji je nastao kombinacijom surfanja za koji je potrebna daska i jedrenja za koje je potrebno jedro. Kombinacijom daske i jedra sportaši se uz pomoć vjetra kreću po površini mora.

⁸ Sport u kojem se sportaš stoji ili sjedi na dasci za surfanje te se odguruje veslima i na taj se način kreće po površini vode.

⁹ Sportska aktivnost u kojoj se sportaš po vodi kreće kajakom (vrsta plovila) odgurujući se uz pomoć vesla.

Gastronomija

Iz prethodno opisanih manifestacija na području Opuzena vidljivo je kako su četiri manifestacije povezane s gastronomskom ponudom i pripremom hrane. Redom to su:

- Noć plotica i neretvanskog vina
- Neretvanska brudetijada
- Dani mandarina i

Navedene manifestacije dobra su podloga za daljnji razvoj turističke ponude. Specifičnost prostora na spoju rijeke Neretve i Jadranskog mora te plodna polja koja okružuju Opuzen zalog su za velik broj raznolikih namirnica, koje spremljene na tradicionalan način čine cjelokupan turistički proizvod.

Namirnice na kojima se temelji gastronomска ponuda neretvanskog kraja pa tako i Opuzena prvenstveno se odnose na jela od riječne i morske ribe. Brudet je tradicionalno jelo koje se priprema od morske ribe, ugara, grdobine i škarpine dok je posebnost Neretvanskog brudeta što se priprema od jegulja, žaba i cipala. Neretvanski brudet se priprema u pličoj i široj posudi u kojoj se na maslinovom ulju dinsta luk te riba, zatim se dodaju sol i papar, peršin i češnjak. Jelo se zalije vodom i vinom te se kuha duže vrijeme bez miješanja (posuda se povremeno samo protrese). Specifičnost ovog jela je i dodavanje ljute crvene paprike, a prema tradiciji u recept ide onoliko ljutih papričica koliko je ribljih glava. Osim pripreme na brudet jegulje se još pripremaju i na ražnju ili gradelama, manji komadi mogu se pržiti u ulju dok se velike jegulje mogu sušiti za zimu ili se pripremati na bijelo s krumpirima ili blitvom i raštikom.

Žabe su delikatesa koja se osim u brudet može pohati ili peći na gradelama. U ovom kraju česta je priprema i jela ispod peke. Peka se može spremati od mesa poput janjetine, teletine i piletine, ali i hobotnice. Neretvanske kozice ili gambori vrsta su morskih rakova koja se može pripremati na brojne način. Najpoznatiji su rižoti ili tjestenine sa gamborima, gambori na gradela ili na buzaru.

Na plodnim opuzenskim poljima raste brojno voće i povrće. Najpoznatije su mandarine koje se za vrijeme berbe mogu kupiti na štandovima duž ceste koja prolazi uz polja. Mandarine se osim kao voće prerađuju u marmelade i džemove, rakije i sokove. Osim mandarina prodaje se i drugo voće i povrće, ali u manjoj mjeri. Mogu se izdvojiti naranče i proizvodi od naranči poput soka ili ušećerene kore - arancina, suhih smokava, maslinovog ulja, meda i sl.

3.1.4 TURISTIČKA INFRASTRUKTURA

Prostornim planom uređenja Grada Opuzena na priobalnom području određen je prostor „Plaža“. Do nje je omogućen pristup s kopnene strane. Plaža nije infrastrukturno opremljena, a koristi se kao kupalište više od 50 godina. U novije vrijeme na njoj se često odvijaju rekreativne aktivnosti, ali su zadržana i očuvana sva njena prirodna obilježja.

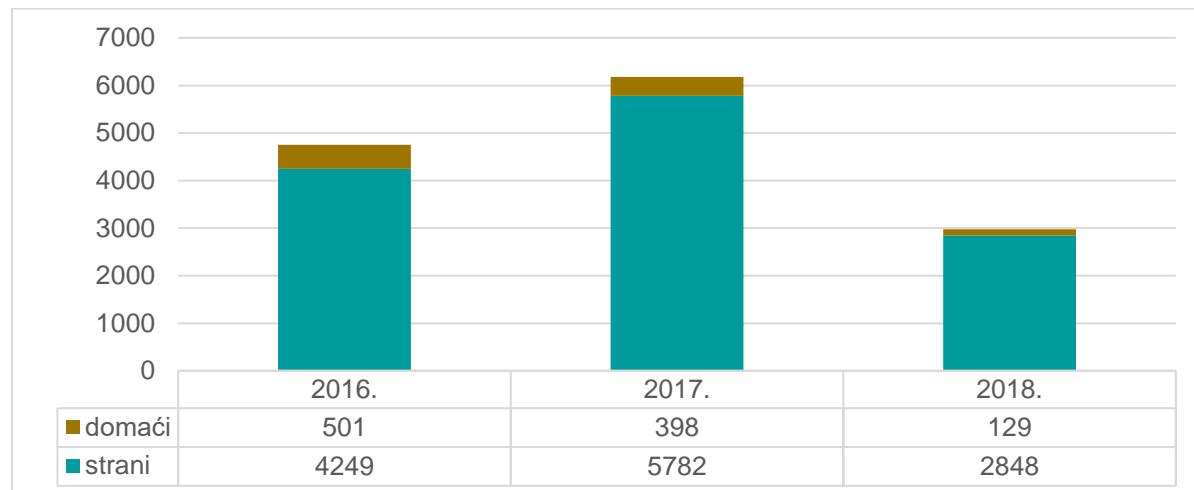
Na području Opuzena Prostornim planom su naznačena ili planirana područja kojima se doprinosi razvoju turizma. S obzirom da je Neretva plovna do Metkovića planirana je izgradnja luke nautičkog turizma do 100 vezova na području Grada Opuzena što je navedeno u Ciljanim izmjenama i dopunama Prostornog plana uređenja Grada Opuzena.¹⁰

Na području grada potrebno je postavljanje smeđe turističke signalizacija kao i označavanje biciklističkih staza koje će biti napravljene provedbom strateških ciljeva.

3.1.5 TURISTIČKI POKAZATELJI

Sljedećim grafom prikazan je broj dolazaka i noćenja turista na području Grada Opuzena 2016. - 2018. godine. Rekordna godina u promatranom razdoblju bila je 2017. kada je zabilježeno 6180 noćenja. Broj noćenja u promatranom razdoblju (2016. - 2018. godine) smanjio se za 37,33 %. Najviše noćenja ostvarili su strani turisti, a vidljiv je veliki nesrazmjer između broja domaćih i stranih turista. Udio stranih turista u ukupnim noćenjima u promatranom razdoblju iznosi 92 %.

Grafikon 1: Broj noćenja u Gradu Opuzenu

Izvor: TZ Opuzen

Sljedeća tablica prikazuje dolaske i noćenja turista prema zemlji podrijetla. Iz nje je vidljivo da Poljska predstavlja najjače tržište s najvišim brojem dolazaka i noćenja, a slijedi ga Bosna i Hercegovina, Njemačka, Mađarska i Slovenija.

¹⁰ <http://www.zzpudnz.hr/LinkClick.aspx?fileticket=5nw4t-tza94%3d&tabid=462>

Tabela 1. Dolasci i noćenja prema zemlji podrijetla

Država	2016.		2017.		2018.	
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Poljska	131	1472	173	1742	131	624
Bosna i Hercegovina	153	1347	151	1414	96	687
Mađarska	40	192	78	480	69	341
Njemačka	32	139	57	651	57	543
Hrvatska	124	501	50	398	46	129
Slovenija	64	461	70	674	30	161
Austrija	18	75	16	156	28	155
Francuska	2	10	15	108	20	97
Češka	17	82	14	170	16	89
Italija	23	87	4	40	13	13
Nizozemska	6	14	6	84	6	12
Finska	0	0	0	0	6	42
Srbija	16	292	9	77	5	37
Španjolska	0	0	2	10	5	8
Švedska	6	28	2	4	4	10
Ujedinjena Kraljevina	3	21	0	0	3	3
Švicarska	3	17	8	80	3	12
Rumunjska	1	2	2	50	2	2
Rusija	0	0	1	10	2	5
Crna Gora	0	0	0	0	2	6
Australija	0	0	2	4	1	1
Ukrajina	1	6	0	0	0	0
Argentina	2	4	0	0	0	0
Koreja, Republika	0	0	3	21	0	0
Danska	0	0	1	7	0	0
Ukupno:	642	4750	664	6180	545	2977

Izvor: TZ Opuzen

3.1.6 TURISTIČKI PROIZVODI

Turistički proizvod predstavlja osnovu za razvoj i proširenje turističke ponude. Glavni resurs Grada Opuzena su prirodni resursi koji se razvojem selektivnih oblika proizvoda i turističke ponude posjetiteljima prezentiraju kroz gastronomsku ponudu, kulturne manifestacije te rekreacijske aktivnosti.

Cijela dolina Neretve pa tako i Grad Opuzen tradicionalno su poljoprivredni kraj čiji se razvoj temelji na plodnim poljima prvenstveno poznatima po plantažama mandarina, ali i drugim brojnim voćarskim i povrtlarskim kulturama. Nositelji poljoprivredne proizvodnje su obiteljska gospodarstva koja ulažu znanje i iskustvo u stvaranje autentične ponude koja privlači specifične vrste turista. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u svojoj ponudi osim svježe ubranih proizvoda nude i razne prerađevine poput marmelada i džemova, smokvenjaka, ušećerenog voća te rakija i likera. Svoje proizvode prodaju na štandovima koji se protežu duž glavnih cesta na koje svi zainteresirani prolaznici mogu stati i kupiti domaće proizvode. Prepoznatljivost neretvanskog kraja po mandarinama potvrđena je oznakom izvornosti¹¹ što daje dodatnu potvrdu kvalitete i predstavlja mogućnost za daljnji razvoj i promociju proizvoda. Također u ponudi brojnih turističkih agencija diljem Hrvatske nude se *vikend izletničke ture* kojima se posjetiteljima uz smještaj i hrani omogućuje foto safari dolinom Neretve, ali i berbu mandarina na poljoprivrednim gospodarstvima.

Na području vinogorja Neretva nalazi se mala vinarija obitelji Prović iz Opuzena. Obitelj proizvodi šest vrsta vina od kojih se mogu izdvojiti Chardonnay, Modrič, Teuta te vino Livija napravljeno od autohtonih sorti zlatarice tipične za ove krajeve. Na svojem imanju obitelj nudi degustacije, obilaske podruma i vinograda, a posjetitelji uz vina imaju priliku kušati i tradicionalna neretvanska jela poput brudeta od jegulje s palentom. U vlasništvu obitelji nalazi se i hotel Merlot koji uz smještajne kapacitete ima i restoran. Na taj način obitelj Prović nudi poseban doživljaj turistima koji se odluče za posjetu ovog kraja.

Poljoprivredna proizvodnja predstavlja podlogu za razvoj gastronomске ponude ovoga kraja. Domaći proizvodi koji u kratkom vremenu dolaze od polja do stola zalog su kvalitete i svježine namirnica koje se u kratko vrijeme pretvaraju u gastronomске specijalitete. Osim s polja svježe namirnice dolaze i iz mora i Neretve. Tako ribe, žabe, školjke i rakovi čine najukusnije brudete po kojima je Opuzen nadaleko poznat.

Manifestacije koje se odvijaju u Opuzenu prvenstveno su vezane uz pripremu gastronomskih specijaliteta, a raspoređene su tijekom cijele godine u ovisnosti o namirnicama koje su dostupne. Uz gastronomске manifestacije često se odvijaju i kulturna događanja poput koncerata, izložbi i predstava. Rekreacijske aktivnosti povezane su s prirodnim okruženjem. Tako se na Neretvi odvija maraton lađa i foto safari dok se na ušću i morskom dijelu odvijaju kiteboarding, jedrenje na dasci, paddleboarding i kayaking.

Navedene turističke proizvode potrebno je dodatno aktivirati i iskoristiti puni potencijal kojeg Grad Opuzen ima.

¹¹ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_12_118_2343.html

3.2 Analiza okruženja i trendovi

3.2.1 OPĆI PROFIL MAKRO OKRUŽENJA

Dubrovačko neretvanska županija u kojoj se nalazi Grad Opuzen je geografski heterogen i razmjerno nefunkcionalan prostor. Dubrovnik kao centar županije nije dovoljno povezan s ostatkom županije, a ostali dijelovi županije imaju različita kulturna obilježja. Osim toga Grad Dubrovnik dominira s ukupnim turističkim prihodom u usporedbi s drugim dijelovima županije. Izuzevši Dubrovnik, turizam Dubrovačko-neretvanske županije orientiran je na obalu, sunce i more kao glavne turističke resurse. Upravo zbog te heterogenosti županija je u Strategiji razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012. - 2022. godine podijeljena na klastere Dubrovnik, Neretvu (kojoj pripada Opuzen), Pelješac, Korčulu, Lastovo i Mljet.

Ključni atributi klastera Dubrovnik su jedinstvena urbanistička cjelina koja je pod UNESCO-vom zaštitom (uključujući dubrovačke muzeje), veličanstveni arhipelag, Dubrovačke ljetne igre te kvaliteta hotelske ponude i autohtona gastronomска ponuda. Klaster Pelješac označen je kao gastronomsko-enološko središte županije. Prva zaštićena vina u Hrvatskoj (Dingač i Postup) ujedno su i prepoznatljivi brendovi ovog klastera. Uz vino prepoznatljive su stonske kamenice, dagnje i ostale školjke iz malostonskog zaljeva. Mediteranskom arhipelagu Pelješca pridonose samostani, crkve, spomenici među kojima su najpoznatije stonske zidine koje predstavljaju jedan od najvećih srednjovjekovnih fortifikacijskih poduhvata. Stonske solane predstavljaju autentične atrakcije za kontinentalna tržišta. Najznačajniji atribut klastera Korčula je tradicija i život otoka koja uključuje poljoprivrodu, tradicionalne vrijednosti, proizvodnju vina i gastronomiju. Važna karika korčulanskog turizma su i kultura i događaji koji se temelje na kulturnom nasljeđu. Korčula ima bogatu povijesnu baštinu poput urbane cjeline grada Korčule, zidina, palača, sakralnih objekata, folklora, muzeja i galerija. Događaji koji se mogu izdvojiti su Luško lito, Regata sv. Ivana, Festival viteških igara, Večeri veloluškog folklora – Kumpanija, Mafrina i klapa i slično. Klaster Lastovo krasi netaknutost prirode, a cijeli otok s pripadajućim otočjem proglašen je parkom prirode. Reljef Lastova karakteriziraju obalne strmice, špilje, pećine i jame. Događaji koji obilježavaju ovaj klaster su Lastovski poklad, Jazz festival „Lastovo – otok glazbe“ i Lastovsko ljeto.

Grad Opuzen pripada klasteru Neretva koji po navedenoj strategiji ima potencijal u razvoju ruralnog turizma, specijalnih interesa i događaja. Iako klasteri Pelješac, Neretva i Korčula imaju potencijale u ruralnom i gastroturizmu za sada nisu bilježili značajnije rezultate u tom području. Smatra se da ruralni i gastroturizam imaju značajan sinergijski potencijal s nautikom, poslovnim i konferencijskim turizmom. Ruralni turizam na području županije najviše je orientiran na seoska domaćinstva i lokalne proizvođače vina na području Konavala i Pelješca. Glavni resursi klastera su fuzija Neretve, krša i mora. Donji tok i delta Neretve obilježavaju močvare, naplavna polja te zaštićena flora i fauna dok morski pojasi klastera obilježavaju tradicionalna ribarska naselja. Ovo područje ima jaku poljoprivrednu proizvodnju koja je utemeljena na mediteranskom voću i povrću, a neke kulture kao što su mandarine prepoznatljivi su elementi ovog klastera. Klaster Neretva ima bogatu povijest. Ostaci drevne antičke civilizacije na ovom području mogu se vidjeti u muzeju Narona. Slavenske su države ostavile elemente poput utrke lađa, gusara i stećaka, a vidljiva je prisutnost Venecije i Turaka (zaštićeni spomenik utvrda Kula Norinska).

Osim klastera Neretva Opuzen se zbog svog položaja i prometne povezanosti nalazi u blizini važnih turističkih destinacija. Važnost destinacija očituje se u potencijalnom prilivu turista kojima Opuzen može biti polazišna točka za obilazak većih destinacija ili može biti točka koju će turisti obići na jednom od svojih putovanja.

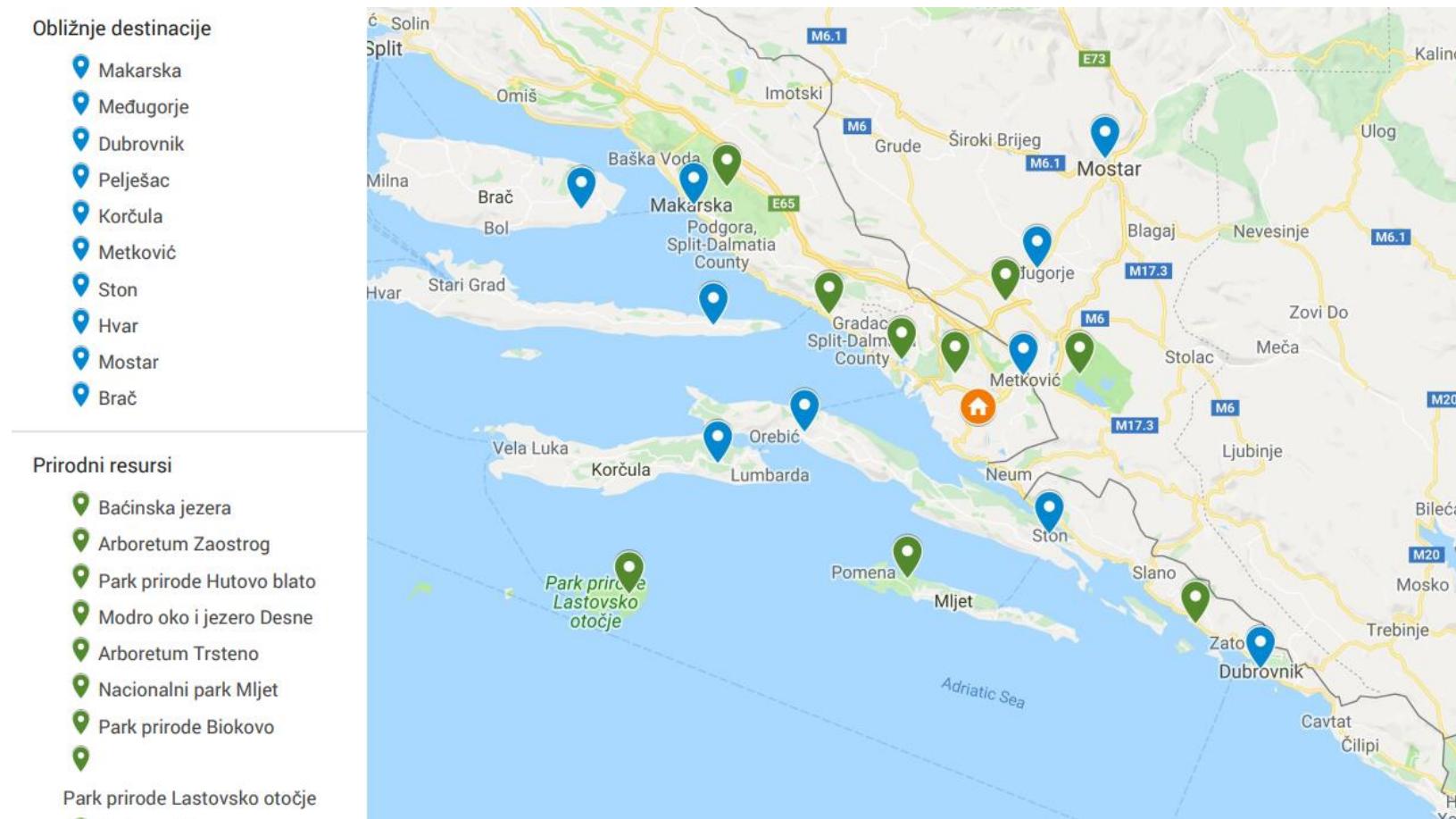
Na udaljenosti od 28 km sjeverozapadno od Opuzena nalazi se Gradac, mjesto koje predstavlja početak Makarske rivijere koja u svom sastavu ima 15 jedinica lokalne samouprave od kojih je glavno središte Makarska. U 2018. godini na Makarskoj je rivijeri

zabilježeno ukupno 5 160 806 noćenja.¹² U Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kojoj pripada Opuzen, u 2018. godini zabilježeno je 8 051 049 noćenja i 2 014 734 dolazaka. Po broju noćenja u 2018. godini ističe se Dubrovnik koji je ujedno i administrativno središte županije. Od Opuzena je udaljen 87 km. U BiH na 29 km od Opuzena nalazi se park prirode Hutovo blato koji u ponudi ima organizirani foto-safari s brodicama, promatranje ptica, sportski ribolov, iznajmljivanje bicikala i kanua. U BiH se na udaljenosti od 34 km nalazi vjersko središte Međugorje dok se na udaljenosti od 54 km nalazi Mostar.

Na slici 10 prikazana je karta s označenim geografskim smještajem Grada Opuzena u odnosu na obližnje destinacije i prirodne resurse. Izdvojene destinacije i resursi predstavljaju mogućnost privlačenja većeg broja turista i potencijalne destinacije s kojima je potrebno ostvariti suradnju u vidu organizacije jednodnevnih izleta u Grad Opuzen.

¹² https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/04-03-02_01_2018.htm

Slika 10. Geografski položaj Grada Opuzena u odnosu na obližnje destinacije i prirodne resurse

Izvor: Google maps - Obrada autora

3.2.2 TRENDovi U TURIZMU

Institut za turizam je 2017. godine proveo istraživanje (TOMAS Ijeto 2017.) u Dubrovačko-neretvanskoj županiji o trendovima kod turista. U tablici 3 prikazan je prosječan profil turista u Republici Hrvatskoj i u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Tablica 3. Profil turista u Hrvatskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji prema istraživanju TOMAS Ijeto 2017

Karakteristike	Profil turista u Hrvatskoj	Profil turista u DNŽ-u	Trend u DNŽ-u u odnosu na 2014. god.
Prosječna dob	41,5 godina 54 % u dobi od 30 do 49 godina Više od četrtine starijih od 50 godina Jedna petina mlađih od 30 godina	42,5 godina 51 % u dobi od 30 do 49 godina 31 % starijih od 50 godina 18 % mlađih od 30 godina	Gosti su u prosjeku godinu stariji, a blagi porast gostiju vidljiv je u skupini 50+ godina
Obrazovanje	38 % fakultetsko obrazovanje 35 % više obrazovanje	37 % fakultetsko obrazovanje 53 % više obrazovanje	Raste udio gostiju s višom školom, a pada udio fakultetski obrazovanih (45 % na 37 %)
Mjesečna primanja kućanstva	24 % do 2000 € 36 % između 2000 i 3000 € 40 % iznad 3000 €	18 % do 2000 € 45 % između 2000 i 3000 € 37 % iznad 3000 €	Povećanje (za 10 postotnih bodova) onih s primanjima iznad 3000 €

Izvor: TOMAS Ijeto 2017, Institut za turizam; obrada autora

U Dubrovačko-neretvansku županiju turisti najčešće dolaze samo s partnerom (njih 54 %), a broj takvih dolazaka iz godine u godinu se povećava. Naspram tome, broja dolazaka u krugu obitelji sve je manji. U županiji je iznadprosječan udio „novih“ gostiju, čak njih 43,1 % dok ih je na državnoj razini 32,5 %. Turisti su iznadprosječno motivirani odmorom, gastronomijom i kulturnim znamenitostima, a manja je motivacija za sportom i rekreativom. Najčešći izvor informacija za turiste je Internet, a njegova važnost je u porastu. Turisti u Dubrovačko-neretvansku županiju najčešće dolaze zrakoplovom (njih 55 % u odnosu na 2014. godinu kad ih je dolazilo 44 %) i automobilom (njih 39 %). U Dubrovačko-neretvanskoj županiji vidljiv je rast kraćih boravaka, do 7 dana čak 82 % boravaka. Takav trend dovodi do situacije da se povećava udio gostiju koji borave u više destinacija ili smještajnih objekata. Elementi koje su turisti izdvojili da im pridonose najvećem stupnju zadovoljstva su ljepota prirode i krajolika, ljubaznost osoblja u smještajnom objektu, komfor smještaja, slikovitost i uređenost mjesta, atmosfera i ugođaj mesta, osobna sigurnost, ekološka očuvanost i kvaliteta usluga u smještajnom objektu. Najnegativniji utjecaj na goste imale su prometne gužve, gužve na javnim površinama i plažama. Prosječni dnevni izdatak turista na razini Hrvatske iznosi 78,77 eura od čega se 38,77 eura troši na smještaj, 12,96 eura na hranu i piće te 12,03 na kupnju dok je prosječna dnevna potrošnja turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji znatno viša i iznosi 113,14 eura. Turist u Dubrovačko-neretvanskoj županiji dnevno troši 58,75 eura na smještaj, 20,67 eura na hranu i piće, 17,08 eura na kupnju te 15 eura na ostale aktivnosti. Kada se analizira potrošnja po zemlji dolaska najviše dnevne izdatke po osobi imaju državljanini SAD-a (174 eura), Velike Britanije (153 eura) i skandinavske nacionalnosti (126 eura). U odnosu na 2014. godinu prosječni dnevni izdaci turista su za 22 % veći.

3.3 Razvojne mogućnosti i ograničenja

Glavni potencijal Grada Opuzena čine prirodni resursi od kojih je glavni dolina Neretve. Rijeka je plovna od njenog ušća pa sve do Metkovića odakle ulazi u Bosnu i Hercegovinu. Neretva svojom bilnjom i životinjskom raznolikošću predstavlja glavni resurs za razvoj nekoliko specifičnih vrsta turizma. Naime, dolina Neretve značajan je ihtiološko-ornitološki rezervat koji privlači ljubitelje prirode i ptica. Zbog navedenog dolina Neretve ima potencijal za razvoj tzv. birdwatchinga kao posebne grane turizma. Plovnost rijeke omogućava vožnje brodom kojima se nude izletničke safari ture uz razgledavanje prirode. Takve vožnje privlače velik broj izletnika, ali stanovnici Grada Opuzena od toga nemaju izravne koristi jer se turisti ne zaustavljaju u Opuzenu. Oni imaju priliku izaći s broda tek ulaskom u Metković gdje je za njih organiziran ručak i odmor. Značajan napredak u privlačenju posjetitelja u Opuzen ostvario bi se kada bi se safari ture preusmjerile na zaustavljanje i obilazak Opuzena. Ukoliko bi posjetitelji imali organiziran ručak, zabavni program, suvenircu ili drugi prodajni objekt u kojem bi mogli kupiti domaće izvorne proizvode i suvenire Opuzena, turistička ponuda mogla bi se zaokružiti i oblikovati na drugačiji način.

Gospodarska djelatnost koja je usko povezana s područjem Opuzena odnos se na poljoprivredu u kojoj se posebno ističe kultura sadnje mandarina. Cijelo je područje poznato po poljima mandarina kojima prolazi Neretva sa svojim pritokama. Poljoprivrednici ovoga kraja svoje proizvode uglavnom prodaju uz glavne ceste stoga je nužno je potaknuti dionike na otvaranje kušaonica ili posjetiteljima pružiti mogućnost obilaska i branja mandarina te drugih poljoprivrednih proizvoda.

Osim uživanja u prirodnim ljepotama, u Opuzenu postoji mogućnost za rekreaciju sudjelovanjem u kiteboardingu na ušću Neretve. Ova sportska aktivnost privlači velik broj posjetitelja kojima je potrebno pružiti smještaj i prehranu, ali i omogućiti kupovinu suvenira, korištenje izleta te upoznavanje s lokalnom tradicijom sudjelovanjem u berbi mandarina ili lov u riječne ribe. Poznata jednodnevna manifestacija ovoga područja je maraton neretvanskih lađa kojom se privuče veliki broj posjetitelja. U svrhu promocije neretvanskih lađa i njihovog očuvanja od zaborava, ponuda vožnje lađama mogla bi se organizirati tijekom cijele sezone.

Opuzen je poznat i po svojim gastronomskim specijalitetima poput brudeta, jegulja i žaba. Za vrijeme ljetnih manifestacija posjetitelji mogu uživati u navedenim specijalitetima no ponudu je nužno proširiti na cijelu godinu. Pojedini proizvodi dostupni su samo u određenim godišnjim dobima, a u svrhu stvaranja dugotrajnije ponude trebale bi se osmislit metode prerade namirnica s kratkim vijekom trajanja u proizvode poput konzervirane ili sušene ribe, džemova, likera i sl.

Dodata mogućnost koja se u Opuzenu treba valorizirati je preusmjeravanje posjetitelja iz obližnjih turističkih destinacija. Opuzenu gravitira Dubrovnik na jugu te rivijera Gradac kao sastavni dio Makarske rivijere na sjeverozapadu. Završetkom Pelješkog mosta omogućit će se veći dolazak turista čija je krajnja destinacija poluotok Pelješac i otoci Korčula i Lastovo. Prednost je i blizina granice s Bosnom i Hercegovinom. Destinacija Opuzen bi u tom smislu mogla ponuditi turističke proizvode formirane na temelju tradicijskih, prostornih i kulturoloških obilježja, a sve u formi izletničkog turizma.

4 SWOT ANALIZA

Na održanim radnim skupinama, komunikacijom s dionicima Grada Opuzena te sekundarnim istraživanjem nastala je podloga za izradu SWOT analize. SWOT analiza prikazuje sve unutarnje i vanjske čimbenike koji mogu utjecati na stvaranje turističke ponude. Unutarnji čimbenici odnose se na snage i slabosti unutar Grada Opuzena, dok se prilike i prijetnje odnose na vanjske čimbenike koji mogu utjecati na razvoj turizma.

Tablica 4. SWOT analiza

S	SNAGE	W	SLABOSTI
- Prirodna bogatstva - Područje zaštićeno ekološkom mrežom Natura 2000 - Dobra prometna povezanost (cestovna mreža) - Blizina trajektne luke Ploče - Blizina autobusnog kolodvora u Pločama - Postojanje TZ-a Opuzen	- Nedovoljni smještajni kapaciteti - Nepostojanje turističke infrastrukture - Slaba suradnja sa susjednim općinama - Nezainteresiranost domicilnog stanovništva za kreiranje inovativnih sadržaja - Nedostatak dopunskih sadržaja - Nepostojanje mreže biciklističkih staza	- Razvoj cjelogodišnje turističke ponude - Uvrštavanje Opuzena u postojeće turističke ponude/staze - Postojanje turističkih manifestacija i atrakcija koje je potrebno dodatno promovirati - Autohtona gastronomска ponuda koju je potrebno dodatno valorizirati - Blizina značajnih turističkih destinacija - Mogućnost valorizacije poljoprivrednih resursa kroz kanale koncentrirane oko prometnica - Otvaranje muzeja sa skulpturom carice Livije - Velik broj mogućnosti za razvoj rekreacijskih aktivnosti - Raznolikost sadržaja dostupnih na relativno malom području - Mogućnost iskorištavanja EU fondova u svrhu investiranja u turizam	- Narušavanje okoliša - Nemogućnost komercijalizacije prirodnih resursa uslijed ograničenja vezanih uz zaštićena područja - Sve izraženiji trend migracija odnosno iseljavanja mladih i obrazovanih kadrova u turizmu na području RH - Mala i nedostatna ulaganja u stvaranje turističke ponude - Nedostatak razvojnih projekata - Neriješeni imovinsko-pravni odnosi
O	PRILIKE	T	PRIJETNJE

- Zaštita neretvanskog brudeta
- Prerada ribe, voća i povrća u proizvode dužeg vijeka trajanja koji će ujedno biti i suveniri

Izvor: Obrada autora

5 STRATEGIJA RAZVOJA

5.1 Strateške odrednice

Analizom stanja prepoznati su resursi i mogućnosti koje se pružaju na području Grada Opuzena za razvoj turističke ponude. Kako bi se razvoj turizma i turističke ponude odvijao planski potrebno je odrediti viziju, strateške ciljeve te prateće mjere za ostvarenje ciljeva.

Tablica 5. Strateške odrednice

Istraži Opuzen!					
SC1	Aktivacija potencijala za razvoj pustolovnog turizma	SC2	Aktivacija kulturnog nasljeđa i manifestacija	SC3	Valorizacija gastronomskog nasljeđa
<ul style="list-style-type: none">- Postavljanje manjih (plutajućih) vezova na Neretvi kako bi se rekreativci koji plove Neretvom mogli odmoriti, razgledati centar grada, plantaže i sl.- Promocija ušća Neretve i Grada Opuzena- Izgradnja i opremanje biciklističkih staza na području Grada Opuzena te uvrštanje na međunarodne biciklističke stranice i rute- Poticanje otvaranja izgradnje smještajnih kapaciteta kategoriziranih s bike & bed oznakom- Na mapiranim biciklističkim stazama označiti atrakcije koje vrijedi posjetiti /vidjeti/degustirati- Opremanje javne plaže na ušću Neretve osnovnom komunalnom infrastrukturom	<ul style="list-style-type: none">- Dodatna promocija postojećih manifestacija na turističkim sajmovima- Uređenje prostora na glavnom trgu za potrebe turističkog informativnog centra- Uređenje prostora muzeja za skulpturu carice Livije- Napraviti aplikaciju koja će posjetitelje voditi kroz grad i "pričati priču" o prošlosti i načinu života u dolini Neretve- U suradnji s TZ-om susjednih gradova i općina uvrstiti Opuzen kao jednu od zaustavnih točaka na organiziranim turističkim turama- Uređenje i rekonstrukcija Starog mosta	<ul style="list-style-type: none">- Označiti vinske ceste i plantaže mandarina s posebnom ponudom, te ih ucrtati na karte koje se mogu posjetiteljima dijeliti u planiranom turističko-informativnom centru- Promovirati vinske ceste i plantaže mandarina na društvenim mrežama i drugim primjerjenim kanalima kako bi se približili ciljanim skupinama- Poticati otvaranje kušaonica i ugostiteljskih objekata u sklopu OPG-ova- Osmisliti cjelovitu ponudu po promotivnim cijenama u kojoj će posjetitelji za vrijeme dvodnevног boravka moći posjetiti plantaže mandarina i vinograde, sudjelovati u berbi i degustirati proizvode- Osmisliti ponudu kojom će se turisti upoznati s pripremom tradicionalnih jela, način lova ribe i sl. u sklopu postojećih manifestacija, a ujedno imati priliku vožnje Neretvom, sudjelovanje u sportskim			

- aktivnostima i sl. (vikend kulinarska natjecanja – uberi, ulovi, pripremi)
- Kako mandarine nose oznaku izvornosti potrebno je dodatno raditi na promociji i jedinstvenom pakiranju proizvoda koje će turisti ponijeti sa sobom kao suvenir

Izvor: Obrada autora

5.1.1 VIZIJA

Vizija predstavlja pojednostavljeni prikaz smjera u kojem se turizam na području Grada Opuzena treba, može i želi razvijati. Smjer razvoja prvenstveno je određen raspoloživim resursima koji se zajedničkim radom svih aktera u razvoju grada i nositelja turističke ponude može usmjeriti ka razvoju dugoročne i održive turističke ponude. Vizija razvoja turizma Grada Opuzena glasi:

Istraži Opuzen!!!

Vizija je povezana s brojnim mogućnostima koje Grad Opuzen pruža svojim posjetiteljima na spoju mora i rijeke. Turizam u Gradu Opuzenu nalazi se u povojima što turistima pruža mogućnost za doživljaj novih iskustava kojeg pružaju gostoljubivi domaćini, raznolikost biljnog i životinjskog svijeta, brojne manifestacije i mogućnosti za rekreativske aktivnosti. Svakom od posjetitelja ostavlja se mogućnost formiranja vlastitog doživljaja i iskustva kojeg će Grad Opuzen ostaviti na njega sukladno željama i preferencijama posjetitelja.

5.1.2 CILJEVI I STRATEŠKE SMJERNICE

Strateški cilj 1 razvoj pustolovnog turizma povezan je s aktivacijom i iskorištavanjem potencijala koje Neretva nudi rekreativcima. Trenutno na području Grada Opuzena postoji nekoliko privatnih inicijativa koje pružaju mogućnosti za rekreativne aktivnosti no potrebno ih je dodatno valorizirati. Veliki broj aktivnosti povezan je sa sportovima na vodi pa se tako mogu izdvojiti *kiteboarding*, jedrenje na dasci, *paddleboarding* i kajaking. Navedeni sportovi prilika su za sve turiste željne adrenalina da iskoriste prirodne resurse koje ovo područje nudi uz uživanje u iznimnim prirodnim ljepotama. Nadalje, prilika koju dolina Neretve nudi jesu safariture brodom koje su, kao i prethodno navedeni sportovi, dio privatne inicijative. Kako bi Grad Opuzen ostvario sve dobrobiti od provedbe navedenih aktivnosti potrebno ih je planski razvijati u skladu s kapacitetima i mogućnostima koje zaštićena područja imaju. Mjera kojom će se uvelike doprinijeti razvoju navedenih strateških ciljeva i vizije prvenstveno se odnosi na promociju ušća Neretve i Grada Opuzena sa svim svojim resursima. Nadalje, potrebno je postaviti plutajuće vezove na kojima bi rekreativci mogli privезati čamce, daske i ostalu opremu. Na plaži Ušće potrebno je osigurati osnovnu komunalnu infrastrukturu kojom će se zadovoljiti potrebe svih kupača i rekreativaca. Aktivnost kojom bi se moglo privući velik broj posjetitelja je biciklizam. U nastojanju da Grad Opuzen postane dijelom rute svjetskih biciklističkih staza potrebno je prvenstveno napraviti sve infrastrukturne rade, označiti i mapirati karte sa svim atrakcijama i lokacijama koje vrijedi posjetiti. Kako bi se biciklistima omogućilo ugodno putovanje potrebno je poticati izgradnju smještajnih kapaciteta kategoriziranih s bike & bed oznakom. Prilika za priključivanje na EuroVelo (europska mreža biciklističkih ruta) je korištenjem Mediteranske rute (Jadranske rute) koja prolazi kroz 11 europskih zemalja, a u RH ulazi na graničnom prijelazu Sečovlje - Plovanija u Istarskoj županiji te vodi do Dubrovačko-neretvanske županije. Ruta prolazi obalom i otocima Jadranskog mora te njegovim zaleđem.

Strateški cilj 2 odnosi se na aktivaciju kulturnog nasljeđa i manifestacija. Tijekom godine na području Grada Opuzena održavaju se brojne manifestacije. One su djelom vezane uz rekreativne aktivnosti poput maratona lađa, kulturna događanja poput izložbi i glazbenih koncerata, a djelom uz gastronomiju koja predstavlja strateški cilj 3. Manifestacije su raspoređene tijekom cijele godine, a u najvećoj mjeri su organizirane inicijativom udrug s područja grada. Kako bi manifestacije postale poznate u širem okruženju, a ne samo na lokalnoj razini potrebno ih je aktivno promovirati tijekom cijele godine na turističkim sajmovima te ih u organizacijskom smislu podignuti na višu razinu. Nadalje, na glavnom opuzenskom trgu potrebno je urediti prostor turističkog informativnog centra (u dalnjem tekstu: TIC) koji će imati nekoliko funkcija. Osnovna svrha mu je svakako doček i informiranje turista koji dolaze u Opuzen. U sklopu TIC-a nalazit će se prodajni prostor u kojemu će se nuditi proizvodi lokalnih poljoprivrednih gospodarstava. Na katu će biti smješten muzej u kojemu će biti izložena skulptura carice Livije. Kako bi se posjetitelji upoznali s povjesnim događanjima, znamenitostima Grada Opuzena i kulturnim dobrima koja nisu prepoznata kao nositelji turističke ponude izraditi će se aplikacija koja će posjetitelje „voditi“ kroz grad te im na označenim lokacijama pričati znamenitosti iz prošlosti. U suradnji sa susjednim gradovima i općinama potrebno izraditi zajedničke rute koje će tvoriti cjelokupnu ponudu u ovisnosti o preferencijama turista (npr. suradnja s TZ-om Grada Metkovića na ruti Neretva dolina života). Suradnja sa susjednim destinacijama potvrđuje viziju Opuzena kao destinacije za kratke vikend odmore i viziju Opuzena kao tranzitne destinacije koju će turisti posjetiti na putovanju prema obližnjim turističkim destinacijama. Uz sve navedeno, strateškim ciljem 2 planirano je i Uređenje i rekonstrukcija Starog mosta.

Treći strateški cilj kojim će se doprinijeti ostvarenju konačne vizije jest valorizacija gastronomskog nasljeđa. Opuzen i dolina Neretve prvenstveno su poznati po plodnim poljima ispresjecanim riječnim kanalima. Polja su zasađena brojnim povrtnarskim i voćarskim kulturama među kojima se svakako ističu mandarine. Sazrijevanje i berba mandarina odvijaju se u jesen i velik su događaj za sve stanovnike doline, ali i prilika za privlačenje posjetitelja koji žele sudjelovati u berbi. Organizacijom izletničkih tura na brodovima po riječnim kanalima,

berbom mandarina iz brodova i na poljima prilika je za dodatnu valorizaciju mandarina te ujedno produljenje turističke sezone. Prodaja mandarina tradicionalno se odvija na štandovima uz cestu na kojima se nude i sve prerađevine mandarina poput sokova, likera i džemova, ušećerenog voća i sl. Prerađevine mandarina individualni su pokušaji poljoprivrednika i proizvode se u jako malim količinama. Zaštitu oznake izvornosti svakako treba upotrijebiti kao bi se povećala njihova prerada i kako bi se promovirale. Na taj će način od kratkotrajnog proizvoda postati prepoznatljiva namirnica koju će se moći distribuirati diljem svijeta. Organizacijom prodaje proizvoda od mandarina u TIC-u u malim pakiranjima, pod zajedničkom oznakom svakako će se doprinijeti promociji ovog proizvoda. Tako prezentirani proizvodi, lijepo upakirani, u zatvorenom prodajnom objektu, sa svim potrebnim oznakama i deklaracijama predstavljat će izvorni proizvod ovoga kraja, a na tržištu će postići veću cijenu. Mjerama promocije i označavanjem plantaža mandarina, ali i drugih proizvoda poput vina i vinskih cesta doprinijet će se razvoju ovog strateškog cilja. Osim mandarine ovaj kraj je poznat po gastronomskim specijalitetima od riječne i morske ribe. Glavnina manifestacija koje se održavaju u Gradu Opuzenu vezuju se uz gastronomiju. Jelo koje se ističe je neretvanski brudet. Klasičan brudet priprema se od morske ribe, a specifičnost neretvanskog brudeta je što se on priprema od riječne ribe poput jegulja, cipala i žaba. Kako bi gastronomска ponuda bila ujednačena i kako bi se njome nudilo samo autohtone specijalitete potrebno je na njen stvaranje potaknuti lokalne ugostitelje. Također, potrebno je poticati otvaranje kušaonica i ugostiteljskih objekata u sklopu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja će svoju osnovnu djelatnost poljoprivredne proizvodnje upotpuniti ugostiteljskim djelatnostima. Lokalni poljoprivrednici na taj će način svoje domaće proizvode poslužiti posjetiteljima kojima će to biti izuzetno privlačno. Time će se ostvariti dodatna potrošnja i kupovina domaćih proizvoda. Kako bi se upotpunilo postojeće gastronomске manifestacije i produžilo njihovo trajanje na nekoliko dana potrebno je organizirati kulinarska natjecanja koja će započinjati berbom ili lovom osnovnih namirnica te njihovom pripremom što će doprinijeti porastu zainteresiranosti ciljanih skupina.

Prilikom izrade predmetne Strategije Grad Opuzen započeo je postupak Ocjene o potrebi strateške procjene utjecaja na okoliš Strategije razvoja turizma Grada Opuzena za razdoblje od 2017. do 2022.godine. Mišljenje o potrebi provedbe postupka Glavne ocjene prihvatljivosti plana na ekološku mrežu, a u odnosu na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja ekološke mreže zatražen je u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode. U postupku Ocjene o potrebi strateške procjene utjecaja na okoliš sudjelovala su tijela i osobe na koje potencijalno mogu utjecati mjere navedene u sklopu strateških ciljeva.

U postupku ocjene Upravni odjel za zaštitu okoliša, imovinsko-pravne i komunalne poslove Dubrovačko-neretvanske županije donio je mišljenje o prihvatljivosti Strategije za ekološku mrežu uz poštivanje sljedećih uvjeta o zaštiti prirode:

- moraju se očuvati riječna i morska obala u prirodnom stanju,
- zabranjuje se nasipavanje i izgradnja na morskoj obali,
- Strategijom planirane aktivnosti se trebaju provoditi tako da se njima ne ometaju gnijezdeće i zimujuće populacije strogo zaštićenih vrsta ptica,
- Strategijom planirane aktivnosti se trebaju provoditi izvan područja rasprostranjenosti ugroženih i rijetkih stanišnih tipova i staništa strogo zaštićenih vrsta,
- svi elementi Strategije unutar posebnog ihtiološko-ornitološkog rezervata „Delta Neretve – jugoistočni dio“ trebaju se planirati tako da se očuvaju vrijednosti zbog kojih je ovo područje proglašeno zaštićenim.

5.2 Usklađenost strateških odrednica sa strategijama višeg reda

U skladu sa Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske svi akti strateškog plana, odluke i djelovanja moraju biti usklađeni s ostalim aktima strateškog planiranja više ili jednake hijerarhijske razine. U nastavku je prikazan pregled usklađenosti dokumenata na višim razinama koje se odnose na Strategiju razvoja turizma Grada Opuzena. Za vrijeme provedbe planiranih mjera i aktivnosti određenih ovom strategijom izvršno tijelo jedinice lokalne samouprave, odnosno gradonačelnik, odredit će lokalnog koordinatora. Lokalni će koordinator, uz ostale poslove, biti zadužen za praćenje usklađenosti akata Strategije razvoja turizma s dokumentima višeg reda.

Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine¹³ kao strateške ciljeve navodi poboljšanje strukture i kvalitete smještaja, nova zapošljavanja, investicije i povećanje turističke potrošnje. Provedbom svih mjera planiranih Strategijom razvoja turizma Grada Opuzena direktno će se doprinijeti navedenim mjerama koje se odnose na cijelu RH. Provedbom navedenih ciljeva ostvarit će se vizija razvoja hrvatskog turizma koja se odnosi na razvoj autentičnih sadržaja i doživljaja tijekom cijele godine.

U dokumentu Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012. – 2022.¹⁴ područje Dubrovačko-neretvanske županije se zbog svojih prirodnih specifičnosti podijelilo na šest turističkih klastera.¹⁵ Turistički proizvodi koji su prepoznati za područje klastera Neretva odnose se na *rural* i *gastro*, specijalne interese, sunce i more, događaje i nautiku. Projekti određeni strategijom usklađeni su sa prepoznatim turističkim proizvodima.

Akcijskim planom razvoja cikloturizma na razini Republike Hrvatske¹⁶ određena je vizija prema kojoj će cikloturizam postati jedan od generatora razvoja cjelogodišnjeg turizma. Grupe projekata određene akcijskim planom odnose se na infrastrukturne projekte, projekte povezane sa zakonskom regulativom, projekte povezane s edukacijom, projekte koji se odnose na unapređenje cikloturističke ponude i one koji se odnose na sustav informiranja i marketinga. Ostvarenjem planiranih mjera za ispunjenje strateškog cilja 1 doprinijet će se ostvarenju projekta Akcijskog plana razvoja cikloturizma.

¹³ <https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>

¹⁴ http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf

¹⁵ Dubrovnik, Pelješac, Neretva, Korčula, Lastovo i Mljet

¹⁶ https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//151014_AP_cikloturizam.pdf

5.3 Marketing plan

Kako bi se razvoj turizma i turističke ponude razvijao u smjeru za koji postoji potencijal i resursi važno je analizirati osnovne elemente marketinškog spleta kojima će se zadovoljiti ciljano tržište. Osnovni marketinški splet čine četiri osnovne varijable:

- proizvod
- cijena
- promocija i
- distribucija.

Nad navedenim varijablama nositelji turističke ponude imaju nadzor no treba uzeti u obzir da će svaki od njih individualno, u ovisnosti o proizvodima i uslugama, formirati svoj marketinški splet.

5.3.1 TURISTIČKI PROIZVOD

Definicija proizvoda uglavnom se povezuje s materijalnim i opipljivim, ali sam turistički proizvod predstavlja skup usluga koje turist konzumira na destinaciji. Usluga koju turist dobije zajedno s ostalim elementima marketing plana poput cijene, promocije i distribucije formira cjelokupan turistički proizvod i u konačnici određuje *image* koji predstavlja predodžbu i sliku o destinaciji.

Razvoj turističke ponude na području Grada Opuzena trebao bi se razvijati pod okriljem ruralnog turizma. Glavna karakteristika ruralnog turizma je ta da se odvija u ruralnim područjima, što Opuzen je. Prema definiciji OECD-a ruralni turizam obuhvaća agroturizam, ekoturizam, avanturistički i izletnički turizam. Prednost koju Opuzen ima svakako je more koje osim koncepta *sunca i mora* (koje čini 85% turističkog proizvoda u RH), pruža mogućnost razvoja pustolovnog i sportskog turizma koji se idealno uklapaju u ranije spomenuti ruralni turizam. Za ruralni oblik turizma u najvećoj su mjeri zainteresirani potrošači od 50 godina pa na više. Skupinu *empty nestersa* čine radno aktivne osobe čija su djeca napustila roditeljski dom te imaju od 50 do 65 godina. Drugi segment kojima je privlačan ruralni oblik turizma su umirovljenici (*zlatna dob*) odnosno stariji od 65 godina. Razlika između ove dvije skupine potrošača je u njihovoj cjenovnoj osjetljivosti koja je izražena kod umirovljenika.

Glavni proizvod i resurs Grada Opuzena svakako je priroda koja je odredila smjer i način života stanovnika ovoga grada te ujedno i smjer razvoja turizma. Plodna polja potakla su razvoj poljoprivrede koju je potrebno usmjeriti u razvoj dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima kroz ugostiteljske objekte, kušaonice i smještajne kapacitete te proizvodnju poljoprivrednih proizvoda s dodanom vrijednošću. Poticanjem razvoja dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima djeluje se na razvoj gastronomije koja je usko povezana s poljoprivrednom proizvodnjom ovoga kraja. Gastronomija kao nositelj specifičnog cilja 3 predstavlja poseban turistički proizvod kojeg konzumiraju gotovo svi turisti. Kako bi gastronomija postala jedan od motiva turističkih dolazaka nužno je karakteristične gastronomiske proizvode opuzenskog kraja poput mandarina i jegulja staviti u funkciju promocije i prepoznatljivosti ovog kraja.

Drugi turistički proizvod odnosi se na razvoj kulturnog nasleđa i manifestacija. Manifestacije, spomenici i građevine odraz su načina života i običaja nekog kraja. Trendovi koji prate razvoj turističkih proizvoda prognoziraju daljnji razvoj kulturnog turizma posebice u kreativnom turizmu kojim se omogućuje aktivno uključivanje posjetitelja u lokalnu kulturu. U skladu s navedenim potrebno se dodatno približiti potrošačima kojima je kulturni turizam primarni razlog dolaska, a to su DINKS-i i *empty nestersi*. Obje kategorije potrošača ističu se po tome što nemaju djece te imaju dobra primanja, odnosno nisu cjenovno osjetljivi, a na putovanjima se nagrađuju.

Prirodno okruženje Grada Opuzena otvara mogućnosti za razvoj pustolovnog turizma i cikloturizma. Navedenim turističkim proizvodima doprinijelo bi se smanjenju sezonalnosti te

produženju turističke sezone. Cikloturizam može biti zaseban turistički proizvod, a često se pojavljuje kao dodatna aktivnost tijekom odmora. Potrošači kojima su cikloturizam i pustolovni turizam primarni motivi dolaska odnose se na mlade od 18 do 24 godine te mlade parove bez djece od 25 do 34 godine. Sekundarni potrošači su radno aktivni ljudi od 50 do 65 godina čija su djeca napustila roditeljski dom. Skupinu mlađih karakterizira to da putuju tijekom praznika pa su oni cjenovno osjetljiviji, posebice na cijene smještaja i prijevoza. Parovi bez djece, bilo da se radi o mlađoj ili starijoj životnoj dobi nisu cjenovno elastični. Kako bi se već postojeće rekreativne aktivnosti unaprijedile i kako bi se stvorili preduvjeti za razvoj novih aktivnosti potrebno je voditi brigu o ekološki održivom razvoju. Sve turističke aktivnosti koje se u budućnosti budu razvijale trebaju biti ograničene brojem posjetitelja. Povezano s time potrebno je educirati lokalno stanovništvo i posjetitelje o načinima očuvanja zaštićenih područja i brizi o okolišu.

Turistički se proizvod također može podijeliti na parcijalni i integralni turistički proizvod. Parcijalni proizvod predstavlja proizvod pojedinačnog proizvođača i na taj način namiruje parcijalne turističke potrebe poput primjerice vožnje kajaka. Pod pojmom integralnog turističkog proizvoda smatra se cjeloviti proizvod određenog područja kojeg formira turist prema svojim potrebama i koji na taj način donosi odluku o odlasku na određenu destinaciju. Ukoliko bi se Grad Opuzen promatrало kao integralni turistički proizvod mogu se navesti asocijacije i obilježja koja privlače turiste na dolazak:

Slika 11. Pregled asocijacija na Grad Opuzen kao turističku destinaciju

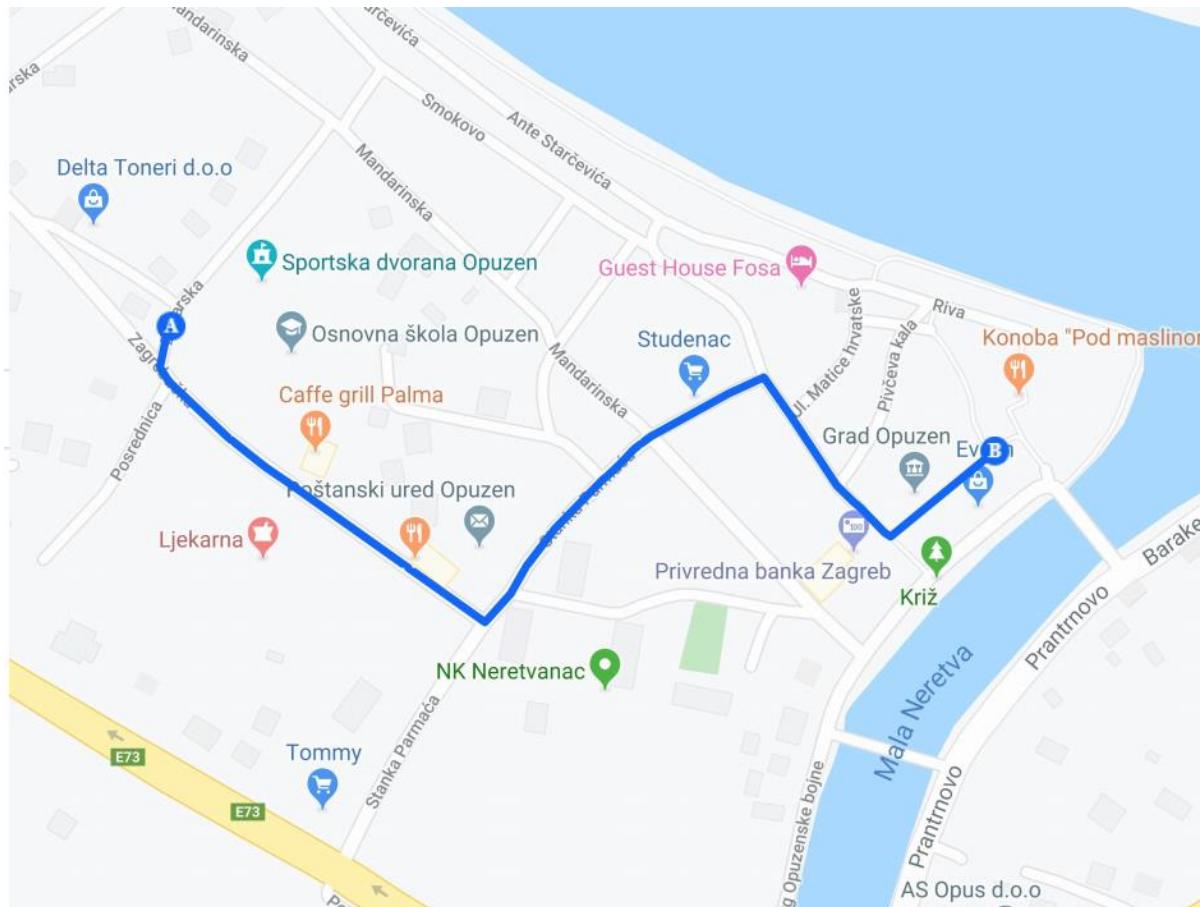

Izvor: Obrada autora

Navedene asocijacije nakon provedbe mjera trebale bi se pojavljivati u svim promidžbenim materijalima kojima će se privlačiti ciljane skupine. Dodatna prednost Grada Opuzena koju je potrebno iskoristiti u svrhu stvaranja turističkog proizvoda je blizina brojnih turističkih središta s kojima bi Grad Opuzen trebao ostvariti suradnju. Ona bi se prvenstveno trebala odnositi na organizaciju jednodnevnih ili vikend dolazaka za što Opuzen trenutno ima raspoložive kapacitete. U svrhu privlačenja većeg broja turista i stvaranja mogućnosti za ostvarenje drugog dohotka kod stanovnika potrebna su veća ulaganja, prvenstveno u smještajne i ugostiteljske kapacitete. Ujedno, potrebno je postojeće atrakcije i manifestacije razvijati na održiv i ekološki prihvatljiv način jer priroda predstavlja osnovni resurs kojim Opuzen raspolaže.

U svrhu razvoja cjelovite i smislene ponude posebice prema posjetiteljima koji u Opuzen dolaze na jednodnevni izlet ili im je Opuzen zaustavna točka na putu prema drugim destinacijama, predlaže se turistička ruta kojom će se povezati svi značajni resursi Grada Opuzena.

Karta 1. Planirana turistička ruta

Izvor: Obrada autora

U komunikaciji s dionicima koji rade na razvoju turizma u Opuzenu, predloženo je da sve turističke ture, posebice one grupne, u obilazak grada krenu od sportske dvorane. Ispred nje se nalazi veliki parking na kojem se pruža mogućnost parkiranja većeg broja osobnih vozila, ali i autobusa. Na taj bi se način na glavnim cestovnim pravcima kroz grad umanjila gužva koja je nastajala uslijed iskrcavanja putnika na za to nepredviđenim mjestima. Prva zaustavna točka nalazila bi se u Gradskom parku Opuzen u kojem se nalazi spomenik „Pobjeda na močvarom“. U samom parku postavila bi se informacijska tabla s kojom bi se posjetitelji putem mobilne aplikacije mogli povezati te bi dobili priču o nastanku Opuzena, melioraciji i procesu koji su prethodili izgledu današnjeg Opuzena.

Šetnjom kroz Ulicu Stjepana Radića dolazi se na Trg kralja Tomislava. Na samom početku trga postavljen je zid lapida na kojemu se nalaze antički ostaci torza cara Tiberija, antičkim natpisom – Arom te monolitnom klupom. Antički će ostatci biti podloga za daljnju priču o nastanku i povijesti Opuzena te uvod za odlazak u muzej u kojem se nalazi statua carice Livije. Upoznavanje Opuzena nastavlja se posjetom crkvi sv. Stjepana koja se također nalazi na trgu. U prostorijama turističke zajednice svi posjetitelji će moći dobiti sve potrebne informacije te kupiti lokalne suvenire i proizvode koji će se prodavati unutar prostorija turističke zajednice. Planirana ruta bit će označena putokazima i informativnim pločama kojima će se posjetiteljima putem mobilne aplikacije moći pružiti više informacija. Biciklističke rute bit će označene i prolazit će gradom kroz poljoprivredne nasade. Spajanjem kulturnih znamenitosti, prirodnih

atrakcija i poljoprivrede koja je kroz nasade mandarine obilježila prostor stvorit će se turistički proizvod kojim će se privlačiti nekoliko ciljanih skupina. Stvaranjem turističke rute prikazane na prethodnoj karti prvenstveno će se rasteretiti prometnice na kojima su se zbog ranijih čestih zaustavljanja turističkih autobusa na za to nepredviđenim mjestima stvarale gužve čime se ugrožavala sigurnost svih dionika u prometu. Na ovaj će se način pružiti smisleno i organizirano upoznavanje s Opuzenom i svim njegovim znamenitostima, a usputni prolaznici tu će se zadržati duži vremenski period.

5.3.2 MODELI ODREĐIVANJA CIJENA

Osnovna uloga cijene kao elementa marketing plana je generiranje prihoda no cijena ima važnu ulogu i u pozicioniranju proizvoda na tržištu. U poglavljiju 3.2.2.Trendovi u turizmu navedena je prosječna potrošnja turista koji dolaze u Dubrovačko-neretvansku županiju i koja iznosi 113,14 eura dok je prosjek na razini RH 78,77 eura. Svakako se može zaključiti kako na prosječnu potrošnju u Dubrovačko-neretvanskoj županiji uvelike utječe Grad Dubrovnik koji se izdvaja po ponudi visokokategoriziranih smještanih kapaciteta, svjetski poznatih atrakcija i velikom prilivu gostiju više platežne moći. U svrhu ostvarenja planiranih mjera za ispunjenje vizije Grada Opuzena teži se privlačenju osoba od 18 do 35 godine te parova u od 50 do 65 godina starosti. Ciljane skupine uglavnom putuju u paru ili u manjim grupama te dolaze bez djece. Mladi u skupini od 18 do 25 godina nešto su cjenovno osjetljiviji na cijene smještaja dok skupine od 25 do 35 godina starosti te od 50 do 65 godina starosti žele uživati te se na putovanju nagrađuju i nisu posebno osjetljivi na cijene.

Pri određivanju cijene treba voditi računa da je Opuzen tradicionalno poljoprivredno mjesto, a turizam se nalazi u povojima i potrebno ga je dodatno aktivirati te uložiti u stvaranje cjelovite turističke ponude. Opipljivi proizvod kojeg bi turisti mogli i trebali ponijeti kao uspomenu na Opuzen svakako su proizvodi od mandarine. Mala i ekološki prihvativna pakiranja, kratka priča na svakom pakiranju, prikaz načina pripreme ili neki drugi oblici prezentacije samo su dodatna mogućnost za ostvarivanja profita od proizvoda koji u svom izvornom obliku na tržištu ima malu cijenu, a ujedno predstavlja proizvod kratkog roka trajanja.

5.3.3 DISTRIBUCIJA I PROMOCIJA

Distribucija i promocija kao elementi marketinškog spleta mogu se promatrati objedinjeno zbog specifičnosti turističkog proizvoda kojeg u velikoj većini čine samo usluge koje posjetitelji konzumiraju.

Distribucija kao pojam predstavlja način dolaska proizvoda na tržište i njegovu prodaju. Turistički se proizvod kupuje na jednom mjestu dok se distribucija odnosno konzumacija proizvoda odvija u turističkoj destinaciji odnosno Gradu Opuzenu. Distribucija se može odvijati kroz izravne ili direktnе kanale te indirektne kanale. Direktni kanali distribucije odvijaju se u Gradu Opuzenu, primjerice na prodajnom štandu s lokalnim proizvodima gdje turist može direktno od proizvođača dobiti informacije o proizvodu, njegovom nastanku i načinu konzumacije. Prednost ovakvog oblika distribucije je ta što je ponuđač u mogućnosti prezentirati proizvod, a nedostatak je taj što se prodaja odnosi samo na turiste koji su već došli na destinaciju pa je samim time tržište puno manje nego što je to kod neizravne distribucije. Neizravna se distribucija odvija uz pomoć posrednika poput turističkih agencija, agencija za prijevoz ili turooperatora. Na ovaj način privlači se veći broja posjetitelja kojima agencije nude organizirane ture na nekoliko destinacija za vrijeme odmora.

Promocija se odnosi na komunikaciju između potrošača i pružatelja usluge u svrhu informiranja turista o posebnostima na destinaciji. Destinacija se može promovirati u matičnoj zemlji turista dok se drugi dio promocije odvija izravno na destinaciji.

Opuzen bi se kao destinacija trebao ponajprije promovirati na turističkim sajmovima na kojima bi se Grad Opuzen uvrstio kao jedna od destinacija koju vrijedi posjetiti na propovijanje prema konačnim odredištima. Turistima koji dolaze zbog specifičnih oblika turizma poput promatranja ptica ili adrenalinskih sportova trebalo bi se približiti promocijom na stranicama koje

promoviraju takve destinacije. Mlađim dobnim skupinama svakako se treba približiti kroz društvene mreže poput Instagrama ili blogova. Kako je Opuzen dobro prometno povezan s brojnim obližnjim destinacijama potrebno je postavljanje reklamnih panoa sa značajnim resursima grada uz prometnice koje će privlačiti turiste na zaustavljanje u Opuzen na proputovanju prema obližnjim destinacijama.

5.4 Projektni prijedlozi (mjere)

Tablica 6. Popis projektnih prijedloga (mjera)

RB	Naziv projektnog prijedloga (mjere)
1.	Postavljanje manjih (plutajućih) vezova na Neretvi
2.	Promocija ušća Neretve i Grada Opuzena
3.	Izgradnja i opremanje biciklističkih staza na području Grada Opuzena te uvrštanje na međunarodne biciklističke stranice i rute
4.	Poticanje otvaranja izgradnje smještajnih kapaciteta kategoriziranih s bike & bed oznakom
5.	Signalizacija atrakcije koje vrijedi posjetiti / vidjeti / degustirati na biciklističkim stazama
6.	Opremanje javne plaže na ušću Neretve osnovnom komunalnom infrastrukturom
7.	Dodatna promocija postojećih manifestacija na turističkim sajmovima
8.	Uređenje prostora na glavnom trgu za potrebe turističkog informativnog centra (TIC)
9.	Uređenje prostora muzeja za skulpturu carice Livije
10.	Izrada aplikacije koja će posjetitelje voditi kroz grad i "pričati priču" o prošlosti i načinu života u dolini Neretve
11.	Unaprjeđenje suradnje s TZ-om susjednih gradova i općina te uvrštanje Opuzena kao zaustavne točake na organiziranim turističkim turama
12.	Uređenje i rekonstrukcija Starog mosta
13.	Označavanje vinskih cesta i plantaža mandarina s posebnom ponudom i ucrtavanje na karte
14.	Promocija vinskih cesta i plantaža mandarina na društvenim mrežama i drugim primjenjenim kanalima
15.	Poticati otvaranje kušaonica i ugostiteljskih objekata u sklopu OPG-ova
16.	Definiranje ponude po promotivnim cijenama u kojoj će posjetitelji za vrijeme dvodnevног boravka moći posjetiti plantaže mandarina i vinograde, sudjelovati u berbi i degustirati proizvode
17.	Definiranje ponude kojom će se turisti upoznati s pripremom tradicionalnih jela, način lova ribe i sl. u sklopu postojećih manifestacija, a ujedno imati priliku vožnje Neretvom, sudjelovanje u sportskim aktivnostima i sl. (vikend kulinarska natjecanja – uberi, ulovi, pripremi)
18.	Promocija i definiranje jedinstvenog pakiranju mandarina koje nose oznaku izvornosti kako bi ih posjetitelji mogli ponijeti sa sobom kao suvenir

POPIS SLIKA

Slika 1. Prostorni smještaj Grada Opuzena u Dubrovačko-neretvanskoj županiji i na karti Republike Hrvatske	7
Slika 2. Snimka doline Neretve iz zraka; Crne liske.....	9
Slika 3. Lijevo župna crkva sv. Stjepana prvomučenika i opuzenska klupa; Desno crkva sv. Roka	10
Slika 4. Trg kralja Tomislava u Opuzenu.....	11
Slika 5. Spomenik „Regulacije toka Neretve“ (lijevo); Spomenik „Pobjeda nad močvarom“(desno).....	12
Slika 6. Manifestacija Neretvanska brudetijada	13
Slika 7. Maraton lađa	14
Slika 8. Manifestacija dani mandarina	15
Slika 9. Neretva kiteboarding	15
Slika 10. Geografski položaj Grada Opuzena u odnosu na obližnje destinacije i prirodne resurse.....	22
Slika 11. Pregled asocijacija na Grad Opuzen kao turističku destinaciju	34

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prosječni ljetni dnevni promet na promatranim brojačkim mjestima	8
Tablica 2. Kalendar manifestacija.....	12
Tablica 3. Profil turista u Hrvatskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji prema istraživanju TOMAS Ijeto 2017.....	23
Tablica 4. SWOT analiza	25
Tablica 5. Strateške odrednice	27
Tablica 6. Popis projektnih prijedloga (mjera).....	38

POPIS KORIŠTENIH AKRONIMA

DNŽ	Dubrovačko-neretvanska županija
GP	Granični prijelaz
LU	Lovačka udruga
RB	Redni broj
RH	Republika Hrvatska
TZ	Turistička zajednica